TIBBIY TA’LIM TALABALARINING REFLEKSIV MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHDA PEDAGOGIK BOSHQARUVNING ILMIY-METODIK ASOSLARI

Xaydarova Nigora Obidovna
Farg‘ona davlat universiteti Pedagogika kafedrasi tayanch doktoranti
ORCID ID: 0009-0009-5789-3296

Annotatsiya

Maqolada tibbiyot oliy ta’lim muassasalari talabalarining refleksiv madaniyatini rivojlantirishda samarali pedagogik boshqaruvning ilmiy-nazariy va amaliy asoslari ko‘rib chiqilgan. Refleksiv madaniyat — talabalar tomonidan o‘z faoliyatini tanqidiy tahlil qilish, baholash va kelajakdagi kasbiy harakatlarini takomillashtirish qobiliyatini anglatadi. Tadqiqotda nazariy (ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, xorijiy va milliy tajribalarni solishtirish) hamda empirik (kuzatish) usullardan foydalanildi. Natijalar tibbiyot oliy o’quv yurtlari talabalarining refleksiv madaniyatini rivojlantirishda pedagogik boshqaruvning muhim komponentlari sifatida metodik yo‘naltirish, psixologik qo‘llab-quvvatlash va amaliy faoliyatni refleksiya bilan uyg‘unlashtirish zarurligini ko‘rsatdi.

Kalit so‘zlar*: refleksiv madaniyat, pedagogik boshqaruv, tibbiyot talabalari, refleksiya, kasbiy rivojlanish.*

KIRISH

Refleksiv boshqaruv — bu ta’lim jarayonida talaba yoki mutaxassisning o‘z faoliyatini tahlil qilish, baholash va zarur hollarda qayta yo‘naltirish imkonini beruvchi pedagogik boshqaruv shaklidir. U nafaqat bilim va ko‘nikmalarni o‘zlashtirishni, balki shaxsning kasbiy va shaxsiy rivojlanish yo‘lida ongli qarorlar qabul qilish qobiliyatini ham shakllantiradi. Tibbiyot oliy ta’lim muassasalari sharoitida refleksiv boshqaruv talabalarning klinik amaliyotdagi xatti-harakatlarini tahlil qilish, o‘zining kuchli va zaif tomonlarini aniqlash, xatolardan saboq olish va kelgusida bunday holatlarning oldini olish uchun zarur bo‘lgan strategiyalarni ishlab chiqish imkonini beradi.

Mazkur yo‘nalishda ilmiy izlanishlar olib borishning ahamiyati shundaki, tibbiyot sohasi doimiy ravishda o‘zgarib borayotgan bilimlar bazasi, texnologiyalar va kasbiy talablarni o‘z ichiga oladi. Shu sababli, bo‘lajak shifokorlar o‘z faoliyatini doimiy tahlil qilib borishga, yangiliklarga tez moslashishga va klinik qarorlarni mas’uliyat bilan qabul qilishga tayyor bo‘lishlari zarur. Pedagogik boshqaruvni refleksiv yondashuv asosida tashkil etish esa ta’lim jarayonining samaradorligini oshiradi, talabalarning mustaqil fikrlashi, axloqiy mas’uliyati va kasbiy moslashuvchanligini rivojlantiradi.

Agar tibbiyot talabalari refleksiv madaniyatini rivojlantirishning psixologik shartlariga nazar tashlasak, avvalo, o‘zini anglash va metakognitiv faoliyatning ahamiyati ko‘zga tashlanadi. Talabalar murakkab klinik vaziyatlarda o‘z qarorlarini tahlil qilish, xatolarini tan olish va kelajakdagi faoliyatini shu asosda tuzatish imkoniyatiga ega bo‘lishi lozim. Buning uchun pedagogik boshqaruv jarayoni

talabalarda ochiq muloqot, xatodan qo‘rqmaslik va konstruktiv fikr almashish madaniyatini shakllantirishga qaratilishi kerak.

1-rasm. Tibbiyot oliy o’quv yurtlari talabalarining refleksiv madaniyatini rivojlantirishda pedagogik boshqaruvning muhim komponentlari.

Bundan tashqari, refleksiv madaniyatni rivojlantirish uchun pedagogik boshqaruv o‘quv jarayoniga maxsus refleksiv topshiriqlar, klinik keyslar tahlili, amaliy mashg‘ulotlardan so‘ng yozma va og‘zaki tahlil kabi elementlarni muntazam integratsiya qilishi zarur. O‘qituvchi nafaqat bilim manbai, balki refleksiv faoliyatni namoyon qiluvchi model sifatida ham ishtirok etadi. Natijada talaba o‘z kasbiy faoliyatini doimiy ravishda tahlil qilish va takomillashtirishga yo‘naltiriladi.

Pedagogik jarayonlarni tashkil etish — bu ta’lim-tarbiya maqsadlarini aniqlash, o‘quv faoliyatini rejalashtirish, mazmun, metod va vositalarni tanlash, hamda o‘qituvchi va talaba faoliyatini muvofiqlashtirish jarayonidir. U samarali natijaga erishish uchun didaktik tamoyillar, psixologik qonuniyatlar va zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida amalga oshiriladi. Pedagogik jarayonni boshqarish esa mazkur faoliyatning uzluksiz monitoringini olib borish, natijalarni baholash, kamchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo‘yicha qarorlar qabul qilishni o‘z ichiga oladi.

Refleksiv madaniyatni rivojlantirish jarayoni nazariy jihatdan pedagogika, psixologiya va metodologiya fanlarining kesishgan nuqtasida shakllanadi. Nazariy asos sifatida shaxs rivojlanishining bosqichma-bosqichligi, o‘z-o‘zini anglash va baholash mexanizmlari, shuningdek, faoliyatni ongli ravishda boshqarish konsepsiyalari xizmat qiladi. Refleksiv boshqaruv talabaning o‘quv faoliyatini chuqur tahlil qilishi, o‘zining kuchli va zaif tomonlarini aniqlashi, hamda keyingi bosqichlarda strategik qarorlar qabul qilishiga yo‘naltiriladi. Bu yondashuv shaxsning kasbiy va shaxsiy kompetensiyalarini uyg‘un rivojlantirishga xizmat qiladi.

Amaliy jihatdan, refleksiv madaniyatni rivojlantiruvchi pedagogik jarayonlarni boshqarish tizimli rejalashtirish, samarali metodlarni tanlash va muntazam monitoringni talab etadi. Bunda tibbiyot oliy ta’lim muassasalarida interfaol metodlar, keys-stadi, klinik vaziyatlarni tahlil qilish, refleksiv kundalik yuritish kabi vositalardan foydalanish yuqori natija beradi. Shuningdek, talabalarning mustaqil tahlil qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun o‘qituvchining mentorlik faoliyati, o‘zaro fikr almashish sessiyalari va individual maslahatlar muhim ahamiyatga ega. Amaliyotda refleksiv boshqaruv jarayoni samarali tashkil etilganda, talabalar nafaqat nazariy bilimlarni o‘zlashtiradi, balki ularni kasbiy faoliyatida ongli va tanqidiy qo‘llash malakasiga ega bo‘ladi.

Refleksiv madaniyatni rivojlantirish jarayonida bir qator pedagogik va tashkiliy muammolar yuzaga kelishi mumkin. Eng avvalo, talabalar orasida refleksiya mohiyatini to‘liq tushunmaslik yoki uni ortiqcha nazariy jarayon sifatida qabul qilish holatlari uchraydi. Bu esa faol ishtirokni pasaytiradi. Yana bir muammo – o‘qituvchilar tomonidan refleksiv yondashuv bo‘yicha yetarli metodik tayyorgarlikning yetishmasligi, natijada jarayon formal xarakter kasb etishi mumkin. Shuningdek, o‘quv yuklamasining ko‘pligi va vaqt taqchilligi talabalar uchun muntazam refleksiv faoliyat olib borishni qiyinlashtiradi.

Ushbu muammolarni hal qilish uchun bir nechta yechimlar tavsiya etiladi. Birinchidan, refleksiya tushunchasini talabalarga oddiy va hayotiy misollar asosida tushuntirish, uning kasbiy o‘sishdagi real foydasini ko‘rsatish zarur. Ikkinchidan, pedagoglar uchun maxsus malaka oshirish kurslari tashkil etilib, refleksiv metodlarni amaliy o‘rgatish lozim. Uchinchidan, refleksiv faoliyatni o‘quv jarayoniga tabiiy integratsiya qilish, masalan, klinik mashg‘ulotlar, keys-tadqiqotlar yoki guruhli muhokamalarda qisqa refleksiv tahlillarni kiritish samarali natija beradi. Vaqt va yuklama muammosini bartaraf etish uchun esa onlayn platformalarda qisqa refleksiv yozuvlar almashish tizimi yo‘lga qo‘yilishi mumkin.

1-jadval. Refleksiv madaniyatni rivojlantirishni pedagogik boshqarishdagi muammolar va yechimlar.

Muammo	Yechim
Talabalarning refleksiya mohiyatini yetarli tushunmasligi, uni nazariy jarayon sifatida qabul qilishi	Refleksiya tushunchasini oddiy, hayotiy misollar asosida tushuntirish; uning kasbiy o‘sishdagi foydasini amaliy misollar bilan ko‘rsatish
Pedagoglarning refleksiv yondashuv bo‘yicha metodik tayyorgarligi yetarli emasligi	O‘qituvchilar uchun maxsus malaka oshirish kurslari va seminarlar tashkil etish; refleksiv metodlarni amaliy o‘rgatish
O‘quv yuklamasining ko‘pligi va vaqt taqchilligi	Refleksiv faoliyatni o‘quv jarayoniga tabiiy integratsiya qilish (klinik mashg‘ulotlar, keys-tadqiqotlar, guruh muhokamalari); onlayn platformalarda qisqa refleksiv yozuvlar almashish tizimini joriy etish

Tibbiyot oliy ta’lim muassasalarida pedagogik jarayonlarni boshqarishda o‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki ta’lim oluvchining refleksiv, tanqidiy va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiruvchi mentor sifatida ham faoliyat yuritadi. Bu jarayonda refleksiv boshqaruv alohida o‘rin tutib, talabalarning o‘z o‘quv faoliyatini tahlil qilishi, o‘zini baholashi va kelajakdagi kasbiy faoliyatini ongli ravishda rejalashtirishiga yordam beradi. Natijada, pedagogik jarayonlar samarali tashkil etilganda, talabalarda nafaqat kasbiy kompetensiyalar, balki o‘z ustida ishlash va doimiy rivojlanish madaniyati ham shakllanadi.

XULOSA

Tibbiyot oliy ta’lim talabalarida refleksiv madaniyatni rivojlantirish jarayonini samarali boshqarish uchun pedagogik strategiyalar, psixologik qo‘llab-quvvatlash va refleksiv faoliyatni ta’minlovchi shart-sharoitlar uyg‘unligi talab etiladi. Bunday yondashuv kelajakdagi shifokorlarning o‘z-o‘zini rivojlantirish, kasbiy moslashuvchanlik va axloqiy mas’uliyatini kuchaytirishga xizmat qiladi. Shu bois, oliy ta’lim tizimida refleksiv madaniyatni rivojlantirish bo‘yicha kompleks dasturlar ishlab chiqish va ularni amaliyotga joriy etish dolzarb vazifa hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdurahmonov Q. Pedagogik texnologiyalar va ta’limda innovatsiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
2. Dewey J. How We Think. – Boston: D.C. Health & Co, 2022.
3. Schön D. The Reflective Practitioner. – New York: Basic Books, 2019.